

Pogledi

ZAUZIMANJE KATOLIČKE CRKVE U HRVATA ZA STRADANJA KONKRETNOG ČOVJEKA U RATU*

Stjepan Balaban, Zagreb

UVOD

Živimo u vremenu u kojemu čovjek intenzivno i bez odlaganja traži konkretne odgovore na ratom izazvana konkretna pitanja i probleme. Tisuće poginulih, deseci tisuća ranjenih, stotine tisuća prognanih sa svojih razorenih ognjišta, tisuće zarobljenih u modernim "koncentracionim logorima", stotine razorenih ili oštećenih katoličkih crkava i samostana,¹ koji su stoljećima na ovim prostorima svjedočili kulturu i pripadnost kršćanstvu, tjeraju na razmišljanje svakoga čovjeka dobre volje.

Pitamo se: Što se to događa oko nas? Jesu li svi ti zločini o kojima slušamo i koje gledamo na televiziji mogući u ovom XX. stoljeću? Je li moguće da čovjek susjed, s kojim se desetljećima u jednom selu ili gradu zajedno živjelo, sada dolazi i razara susjedovu kuću? Kako je moguće da

* Ovo predavanje održano je na Okruglom stolu: *Vjera u međuljudskim odnosima u ratu* (Hrvatski liječnički zbor, Šubićeva 9, Zagreb, 20. prosinca 1991). To je bio pokušaj da u vrijeme žestokog rata protiv Republike Hrvatske pripadnici različitih vjera i vjeroispovijesti (sudjelovali su muslimani, Židovi, pravoslavci, protestanti i katolici) za istim stolom porazgovaraju o okrutnoj stvarnosti rata. Razgovaralo se o uzrocima i posljedicama rata u Hrvatskoj, jer se u to vrijeme (prosinac 1991. godina) rat još nije proširio na Bosnu i Hercegovinu gdje će hrvatski i muslimanski narod doživjeti još veće tragedije (etnička čišćenja, silovanja...).

Podaci koji se iznose u članku odnose se na uključivo prosinac 1991. godine.

¹ Točna dokumentacija o broju oštećenih i razorenih katoličkih crkava i samostana još nije utvrđena. Prema *Glasi Koncila* (30/1991, br. 52, str. 3) od 29. prosinca 1991. godine, bilo je do tada oštećeno ili razoreno 325 katoličkih crkava, 44 samostana ili redovničke kuće, 17 pravoslavnih crkava, 4 židovske bogomolje, 7 evangeličkih i reformiranih crkava, te brojna groblja i župni stanovi.

ljudi kršćani razaraju svojoj subraći po vjeri njihove najveće svetinje – crkve? Kako moralno opravdavaju te čine? Što je s pitanjem savjesti?

Zašto "mirotvorna" Europa i svijet tako sporo reagiraju? Dok su u Europi i u svijetu za vrijeme rata u Perzijskom zaljevu bili česti protesti za mir a protiv rata, dotle za vrijeme nametnutog i okrutnog rata protiv Hrvatske koji se vodi na teritoriju Hrvatske to nije bio slučaj. Zašto razni "pokreti za mir" u Sjedinjenim Američkim Državama koji se vole hvaliti demokracijom, pokreti takve vrste u Europi i općenito u svijetu nisu izašli u vrijeme agresije na Hrvatsku na ulice svojih gradova i dostojanstveno se zauzeli za mir u ovom dijelu Europe? Postavlja se opravdano pitanje koliki je utjecaj politike i raznih ideologija na ove pokrete? Što za svijet, koji se voli nazivati demokratskim, znači zapravo mir?

Nije se lako snaći u takvim životnim prilikama u kojima smo s jedne strane pritisnuti nepravdama i agresijom, a s druge strane ne nailazimo na potrebno razumijevanje i potporu onih čije bismo ideale demokracije i slobode htjeli živjeti. To je i razlog zbog čega se kršćani i katolici ozbiljno pitaju kako se konkretno odnositi prema svemu onome što se događa u okrutnom ratu koji je nametnut Hrvatskoj. Kao kršćani i članovi Katoličke crkve koja nas odgaja za mir, neprestano govori o miru i moli za mir, kao pripadnici zapadnoeuropskog civilizacijskog kruga, u kojem se posljednjih nekoliko desetljeća najveća pažnja posvećivala borbi za mir, teško prihvaćamo okrutnu stvarnost rata. Usprkos potpisanih primirja i stvarne želje većine građana nove države Republike Hrvatske za pravednim i trajnim mirom, rat protiv Hrvatske u vrijeme pisanja ovih redaka još uvijek nije završen.

Konačna ocjena o tome koliko su pripadnici pojedinih religija i vjera pridonijeli ublažavanju ratnih strahota moći će se dati tek na kraju rata. Ipak, u ovom trenutku može se reći da je Katolička crkva dala svoj nezamjenjivi udio u stvaranju pravednog mira na ovim teško smirujućim prostorima. To se odnosi prije svega na predstavnike službene Crkve, ali i na većinu pojedinaca vjernika katolika pripadnika te Crkve. U popisu pučanstva iz 1991. godine 77% građana Republike Hrvatske izjasnilo se pripadnicima Katoličke crkve, katolicima.² U kojoj su se mjeri vjernici katolici ponašali u skladu sa svojim vjerskim uvjerenjem ovisi velikim dijelom o stupnju prožetosti tom vjerom. Isto tako, bit će veoma korisno i potrebno na kraju ovoga rata istražiti koliko su se pripadnici drugih vjera ponašali u skladu sa svojom vjerom?

1. VJERA U MEĐULJUDSKIM ODNOSIMA U RATU

Koju ulogu vjera ima u ratu? Utječe li vjera na međuljudske odnose u ratu? Za vjernika je od bitne važnosti pitanje utemeljenja njegove vjere. Ako želi živjeti kao vjernik u ovim teškim vremenima mora potražiti adekvatne i za sebe shvatljive odgovore na pitanja: Što je to vjera i što znači vjerovati? Možda je o ovim pitanjima do sada razmišljao površno i nikada do kraja radikalno i intenzivno. Ima i onih koji su živeli pod utjecajem

² O ulozi Katoličke crkve u ratnim prilikama govori i kardinal Franjo Kuharić u razgovoru za časopis "MI - List mladih" 16(1992) br. 1-2, str. 2-3.

prošlog sustava i mentaliteta potiskivali pitanje vjere; u biti bojali su se suočiti s njime, jer bi tada možda došao u pitanje njihov položaj i napredovanje na radnom mjestu, plaća, itd. Vjera je za njih bila dio baštine tradicije, privatna stvar, bez društvenih implikacija.

Koliko vlastito vjersko uvjerenje utječe na međuljudske odnose općenito, na odnos prema pripadnicima drugih vjera i svjetonazora? Slijedi nekoliko teza koje žele ukratko naznačiti pitanja i probleme o kojima je ovdje riječ.

Teza 1: *Vjera je u biblijskom shvaćanju pouzdanje kojim se čovjek obraća Bogu. Ta vjera zahvaća čovjeka u njegovu totalitetu. Vjera ujedno preko znakova vodi čovjeka u nevidljive stvarnosti.*³

Osoba kojoj se obraćamo s pouzdanjem jest Bog, koji nam je postao tako bliz u Isusu Kristu. Vjera nije samo u razumskom prihvaćanju, već se očituje u konkretnom moralnom životu koji se ravna prema Kristovu zakonu. Tako Pavao u poslanici Galaćanima kaže: "Nosite bremena jedan drugoga, te ćete tako ispuniti zakon Kristovi" (Gal 6,2). Vjera *obuhvaća čitavog čovjeka* u svim njegovim ljudskim odnosima prema Bogu i prema čovjeku kako u miru tako i u ratu; kako u obitelji tako i na radnom mjestu; kako u crkvi tako i na javnom mjestu.

Teza 2: *Ljudska zajednica je od Boga pozvana da postane obitelj!*

II. Vatikanski koncil sintetizira Božji plan o ljudskom suživotu riječima: "Bog, koji se očinski brine za sve, htio je da svi ljudi tvore jednu obitelj i da se međusobno susreću kao braća. Svi su, naime, stvoreni na sliku Boga...te su svi pozvani k jednom te istom cilju, k Bogu samomu" (*Gaudium et spes*, 24).⁴ To znači da istinska vjera *spaja a ne razdvaja*. Božji plan s čovjekom ne gleda samo odnos Boga i čovjeka nego bitno i odnose čovjek – čovjek i odnose među ljudima. *Odnosnost* ne manje od *individualnosti*, ustvari, konstitutivni je dio ljudske osobe. Dostojanstvo ljudske osobe jest temeljni princip socijalnog učenja Katoličke crkve. Ljudska osoba jest u središtu sveg zbivanja na zemlji, ali osoba u relaciji s drugim ljudima. Za vjernika je bitan odnos prema drugima; međuljudski odnos, ali i odnos prema društvu općenito. O tome II. Vatikanski koncil kaže: "Iz društvene naravi je očito da su rast ljudske osobe i razvoj samoga društva ovisni jedno o drugome. Počelo, naime, subjekt i svrha svih društvenih ustanova jest i mora biti ljudska osoba, jer ona po samoj svojoj naravi u svemu ima potrebu društvenog života. Društveni, dakle, život nije čovjeku nešto prirodno. Zato on u povezanosti s drugima, uzajamnim uslugama i dijalogom s braćom razvija sve svoje sposobnosti i može odgovoriti svome pozivu" (*Gaudium et spes*, 25).

³ Usp. J. Duplacy, *Vjera*, u: X. Léon-Dufour (uredio), *Rječnik biblijske teologije*, Zagreb 1969, str. 1421: Vjera je "pouzdanje koje se obraća 'vjernoj' osobi i zahvaća svega čovjeka; s druge je pak strane iskorak razuma komu riječ ili znakovi omogućuju da pride k nevidljivim stvarnostima (Heb 11,1)".

⁴ *Pastoralna konstitucija "Gaudium et spes" o Crkvi u suvremenom svijetu*, u: II Vatikanski koncil, *Dokumenti*, Zagreb 1970, str. 619-768. Za ovaj dokumenat upotrebljava se u tekstu koji slijedi skraćenica *Gaudium et spes*.

Od bitne je važnosti: Tko je za mene taj drugi? Da li je drugi samo "instrument" koji mi služi za nešto, za ostvarenje nekog mogeg cilja, a nakon što ostvarim taj cilj ja ću ga odbaciti? Ili je pak drugi tu da uzajamno rastemo i stvaramo zajedničku obitelj na zemlji. Za vjernika, kako to protizlazi i iz najnovijeg učenja Katoličke crkve, drugi je shvaćen kao suputnik, ali i kao supatnik. Štoviše vjera nas uči da postoje određene sličnosti između života u Bogu i života među ljudima. Gospodin Isus otvara ljudskom razumu "nedokučive poglede i daje da naslutimo da postoji sličnost između jedinstva božanskih osoba i jedinstva sinova Božjih u istini i ljubavi. Ta sličnost jasno pokazuje da čovjek, koji je na zemlji jedino stvorenje što ga je radi njega samoga Bog htio, ne može postupno naći sebe osim po iskrenom darivanju samoga sebe" (*Gaudium et spes*, 24). Vjernik shvaća drugog čovjeka kao dar; drugi je tu jer mu želim dobro i s njim želim rasti u čovječnosti.

Teza 3: Konkretni život pokazuje različitu prožetost vjerom; uočavamo stupnjevitu pripadnost vjeri!

Ima vjernika kojima vjera prožimlje svaki trenutak života, a ima i ljudi za koje je vjera nešto pridodano i sporedno u životu. Intenzitet i jačina vjere pojedinog čovjeka najbolje se očituje u teškim trenucima života: nesreći, smrti najbližih; u ovom okrutnom ratu koji nam je nametnut. Vjernici se tjeskobno pitaju: Smijem li ubiti u ratu, uništiti, razoriti... Zanimljivo je ovdje spomenuti upravo vjernike katolike. Budući da se u Katoličkoj crkvi osobito poslije II. Vatikanskog koncila (1962-65) puno govori o miru; u službenim dokumentima se piše o miru; na teološkim učilištima uči se o miru; velika većina vjernika katolika nije mogla shvatiti da se u Hrvatskoj vodi rat. Misao o ratu nije mogla ući u glavu. Nakon što su u ljetu 1991. godine počela ubijanja, masakriranja i razaranja, vjernici su htjeli znati što sada Katolička crkva misli o ratu. Vjernici su prigovarali svećenicima: U crkvama ste nam vi uvijek govorili o miru, kako se ponašati sada u ratu? Pojavio se ozbiljan problem savjesti, u kojoj mjeri mogu i smijem uzvratiti, kako se ponašati na fronti? Kao odgovor na takva traženja vjernika pojavit će se u katoličkim novinama u rujnu i listopadu 1991. godine napisi o "miru i ratu"; o pravu i dužnostima na obrambeni rat; o teoriji pravednog rata...⁵ Tako reagira jedna skupina ljudi, vjernika koji teško prihvaćaju ove ratne strahote. Ima međutim i onih ljudi koji su vjernici samo po krštenju. Nisu upoznali dublje svoju vjeru. Pitanje je kako oni sve ovo proživljavaju?

U svemu ovome treba razlikovati ono bitno: Tko je agresor i tko se brani u ratu u Hrvatskoj? Vjera očito zabranjuje napadati i osvajati tude. Vjernik je, međutim, u obrambenom ratu dužan braniti domovinu. S te strane je našim ljudima puno lakše, jer brane svoju Domovinu i svoje najbliže. Drugo je pitanje kako se osjećaju vjernici napadači, a nije nevažno ni pitanje koliko oni drže do svoje vjere i što vjera za njih znači?

⁵ Usp. neke od tih: B. Z. Šagl, *Duhovnost u ratu*, u: *Kana* 22(1991), br. 9-10, str. 5-7; M. Biškup, *Rat i mir. Povjesno-etički osvrt*, u: *Kana* 22(1991), br. 9-10, str. 21-23; A. Rebić, *Pravedni rat u Bibliji. Uz hrvatski obrambeni rat za slobodu*, u: *Kana* 22(1991), br. 9-10, str. 32-33; K. Katinić, *I u ratu se živi. Treba djelovati i suočiti se sa samim sobom*, u: *Kana* 22(1991), br. 9-10, str. 46-47; S. Baloban, *Solidarnost - put prema istinitom miru*, u: *Glas Koncila* 30(1991), br. 37, str. 4; S. Baloban, *Moralno ponašanje kršćana u ratnim prilikama u Hrvatskoj*, u: *Glas Koncila* 30(1991), br. 39, str. 4.

Teza 4: Vjernik ostaje po svojem ponašanju vjernik i na fronti.

Usprkos tome što je Hrvatskoj nametnut prljav i okrutan rat i što agresor svoju okrutnost izražava na razne načine: ubijanjem i masakriranjem nevinih ljudi-civila, paljenjem kuća, bombardiranjem bolnica, vitalnih objekata..., za branitelje Domovine vrijeđe sva moralna načela, kao i inače u životu. Nije moralno opravdano uzvratiti istom mjerom masakriranja i razaranja. Do pravde se nikad ne dolazi osvetom. Štoviše, to bi moglo voditi moralnoj razgradnji, kako pojedinca koji to čini, tako i cijelog naroda koji se želi časno boriti za svoju slobodu i opstanak. Ne dopustiti prije svega da se razori vlastita osobnost. Dogodi li se to, tada se dotičnom sve čini dopuštenim.

Teza 5: U ratno vrijeme u velikoj su opasnosti međuljudski odnosi u tzv. pozadini. Uloga je vjernika doprinijeti njihovoj ispravnosti!

Svi oni koji nisu na fronti dužni su na druge načine doprinijeti obrani Domovine. Ne smije se dogoditi da se moj život odvija kao da se ništa ne zbiva. Nužno je na najrazličitije načine solidarizirati se s osobama izravno pogođenim ratom pružajući im svoju duhovnu i materijalnu pomoć. Od velike je važnosti boriti se protiv neetičkih ponašanja koja se pojavljuju u ratnim prilikama: u sredstvima društvenog pripočavanja (osobito su senzacionalističke novine sklone koristiti trenutnu situaciju za neke vlastite probitke), zatim šverc, ratni kriminal i dr. Usprkos tome što je i kršćanin u ratu u velikoj opasnosti da se ponaša neetički, njegov konkretni život trebao bi poticati na ispravnost etičkog ponašanja.

Teza 6: U međuljudskim odnosima vjera mora doprinijeti povratku istini i jačanju nade u pobjedu pravde nad nepravdom!

Samim prestankom rata još nije započeo stvarni mir. Izgradnja mira je dugačak i mukotrpan proces. Povratak istinskog mira povezan je sa povratkom istini. Neistina i laž vodi u zasljepljenost i mržnju. Neistina na ovim našim prostorima potkrepljuje kolektivnu mržnju, kolektivno neprijateljstvo i nasilje, a to su uzroci velikih devijacija, anomalija i bolesti. Carl Friedrich von Weizsäcker, jedan od najvećih boraca za mir našeg doba, promatra probleme nedostatka mira i nasilja u kontekstu bolesti i ozdravljenja. Nedostatak mira i zasljepljenost rezultat je nedostatka istine, gubitka smisla za istinu.⁶ Psihoterapeut Rollo May kaže: "Mi smo najokrutnija vrsta na našem planetu. Ne ubijamo po potrebi, nego kao sukrivci pod simbolima zastave i domovine. Ubijanje za nas postaje pitanje principa."⁷ Uz povratak istini drugi važan momenat kojim osobito vjernici mogu pridonijeti poboljšanju međuljudskih odnosa je jačanje nade.

Uz ljudsku nadu koja nam je svima potrebna i koja se temelji na ljudskim proračunima i obećanjima postoji i kršćanska nada. Ova posljednja temelji se na Božjem obećanju i na Isusovoj pomoći. Vjernik zna da svoju nadu može staviti u Boga i da ta nada neće iznevjeriti. U toj nadi neće uvijek biti ono što bi on želio, ali će uvijek biti ono što je u biti dobro za njega i ljude oko njega.

⁶ Usp. B. Häring, *La forza terapeutica della non-violenza. Per una teologia pratica della pace*, Alba (Cuneo), 1987, str. 7.

⁷ Isto, str. 8, bilj. 3.

2. SUVREMENI STAV KATOLIČKE CRKVE O MIRU I RATU

Ponašanje Katoličke crkve u ratu, koji je nametnut Hrvatskoj, moguće je razumjeti tek u kontekstu Katoličke crkve općenito. Stoga donosimo nekoliko karakterističnih momenata o suvremenom stavu Katoličke crkve o miru i ratu prema drugom vatikanskom saboru. U jednom od najvažnijih dokumenata tog Sabora, *Pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu 'Gaudium et spes'*, Crkva ostaje vjerna svojem poslanju kada dotičući problematiku rata najprije govori o miru. Mir "nije puka odsutnost rata, niti se svodi jedino na uspostavu ravnoteže među protivničkim silama" (*Gaudium et spes*, 78). Mir je "djelo pravde" (Iz 32,7). Mir koji treba stalno graditi je isto tako plod ljubavi a postiže se tako da se osigura dobro osoba i da se poštuju drugi ljudi i narodi.

Utvrdivši u čemu se sastoji mir Crkva u *Gaudium et spes* br. 79 govori o tome kako *obuzdati nečovještvo rata*. Složenost današnjih prilika i "zamršenost međunarodnih odnosa omogućuju da se prikriveni ratovi produkljuju novim *metodama*, i to *podmuklim i subverzivnim*. U mnogim slučajevima je upotreba *terorističkih metoda* novi oblik ratovanja. Imajući pred očima to žalosno stanje čovječanstva, Koncil prije svega želi dozvati u pamet *trajnu vrijednost naravnoga prava* i njegovih općih načela. Sama savjest čovječanstva sve odlučnije proglašuje ta načela. Stoga su čini koji se svjesno protive tim načelima kao i zapovijedi koje te čine nalažu *zločin*, pa ni *sljepa poslušnost ne može ispričati* one koji ih izvršavaju. Među takve čine treba u prvom redu ubrojiti one kojima se na bilo koji način ili bilo kojim sredstvima *sistematski uništava jedan čitav rod, narod ili narodna majina*, i to se mora *najoštrije osuditi kao strašne zločine*. Valja, međutim, uvelike pohvaliti odvažnost onih, koji se ne boje da se otvoreno suprotstave onima koji nalažu takve zločine" (*Gaudium et spes*, 79, podcrtao S. B.).

Odgovor na "strašne zločine" u kojima se sistematski uništava čitav narod ostvaruje se u *obrambenom ratu*. Rat "dakako nije iskorištenjen iz čovječanstva. I dokle god bude postojala pogibelj rata i dokle god ne bude međunarodne nadležne vlasti koja će raspolagati prikladnim snagama, dotle se neće moći zaniijekati vladama, pošto budu iscrpljene sve mogućnosti mirnih pregovora, pravo na zakonitu obranu." (*Gaudium et spes*, 79). Koncil *osuđuje* totalni rat riječima: "Svaki ratni čin koji ide za uništenjem čitavih gradova ili prostranih krajeva zajedno s njihovim stanovništvom bez razlike jest zločin protiv Boga i protiv samoga čovjeka, što treba odlučno i bez oklijevanja osuditi." (*Gaudium et spes*, 80). Iako su prethodne riječi o osudi totalnog rata napisane davne 1965. godine, one nas neodoljivo podsjećaju na okrutni rat koji se vodi protiv Hrvatske. Totalni rat ne znači samo i jedino upotreba atomskog oružja, već ubijanje i masakriranje civilnog pučanstva, paljenje kuća, pljačku, podmuklo prisiljavanje na iseljavanje iz rodniha ognjišta, prijetnja eko-katastrofom (hidroelektrana Peruća) i sl. Upravo to, primjećuje M. Valković, "što nema granica između vojnih i civilnih objekata, poprima oblike totalnog rata. Ovaj rat protiv Hrvatske je nehuman i osuđuje ga sve više i svjetska javnost, tako da on i ne može ući u povijest kao jedan od običnih ratova. Mislim da će ovo možda biti posljednji rat u Europi naznačen kao imperijalistički, osvajački."⁸

⁸ A. Polegubić, *Kako do mira? Razgovor s dr. Marjanom Valkovićem*, u: *Veritas* 31(1992), br. 1, str. 6.

Primjenjujući riječi II. Vatikanskog koncila na naše konkretne prilike možemo reći: 1) Dopusćen je obrambeni rat, a državnici su dužni štiti opstanak naroda. 2) Jedno je upotrijebiti oružje u opravdanoj borbi naroda, a drugo u podjarmljivanju naroda. 3) Protivnicima u ratu nije sve dopušteno. 4) Branitelji Domovine neka se smatraju službenicima sigurnosti i slobode naroda.

3. BRIGA I ZAUZIMANJE ZA KONKRETNOG ČOVJEKA

Imajući u vidu sve do sada napisano postavlja se izuzetno važno pitanje: Kako je konkretno djelovala Katolička crkva u Hrvata u ovom obrambenom ratu? U kojoj mjeri je njezino djelovanje bilo izraženo u apelima, a u kojoj u stvarnom zauzimanju za čovjeka?

3.1. *Katoličke župe pretvorene u centre karitativne pomoći*

Već od samog početka ovog rata dogodila se velika promjena u pastoralnom djelovanju svećenika na župama. Područja koja je silom zauzeo neprijatelj i iz kojih su protjerani vjernici katolici morali su napustiti i njihovi svećenici. Oni su također postali prognanici krenuvši za svojim vjernicima tamo gdje su ovi smješteni. Tako iz dakovačke biskupije ima veći broj svećenika u Mađarskoj, koji tamo žive kao prognanici brinući se za svoje prognane župljane. Slično je i s drugim protjeranim svećenicima (Banija, Lika...) koji se nalaze u onim mjestima u kojima boravi najveći broj njihovih prognanih vjernika. Ti svećenici obilaze svoje vjernike, a sada prognanike, skupljajući za njih hranu, odjeću i sve ono što im je najpotrebnije u ovom trenutku. Uistinu se brinu za konkretnog čovjeka koji se našao u velikoj nevolji. Osobito je to bilo važno u prvim trenucima kada još nije bila dovoljno organizirana zajednička pomoć od države. Tada se moglo svakodnevno vidjeti te svećenike kako autima punim robe i hrane obilaze svoje prognane župljane dijeleći im materijalnu pomoć ali i duhovnu potporu.

Još značajniji karitativni rad odvija se u gotovo svim župama u Hrvatskoj, koje su ili na ugroženom području ili su primile prognanike. Tamo se s jedne strane skuplja pomoć od domaćih župljana, a s druge strane dobiva se pomoć preko Caritasa Biskupske konferencije. U te župe svakodnevno dolaze prognanici po hranu i odjeću. U velikom broju župa vjeronaučne dvorane i sve slobodne župne prostorije doslovno su pretvorene u prikupljališta odjeće i hrane. Župljani, vjernici laici sudjeluju u prikupljanju i dijeljenju odjeće i hrane. Svećenici na župama su osjetili da je u ovom trenutku najvažnija briga za čovjeka koji je u nevolji bez obzira na njegovo vjersko i svjetonazorsko uvjerenje.

Treba reći da su veliku ulogu u prikupljanju pomoći odigrale hrvatske župe u inozemstvu na kojima su aktivirani kako Hrvati tako i domaći vjernici. Osim hrvatskih župa u inozemstvu u pomoć su prve priskočile *karitativne crkvene organizacije* pojedinih Biskupskih konferencija (osobito Njemačke, Austrije, Italije, Švicarske). Dok je međunarodna organizacija *Crvenog križa* dugo vremena bila "okovana" strukturom - u pravilu su-

raduje samo sa adekvatnim državnim organizacijama, a to je u ovom slučaju bio Crveni križ bivše Jugoslavije – dotle je Katolička crkva djelotvorno i na vrijeme preko svojih Caritasa vršila svoju karitativnu službu koja je sastavni dio njezinog poslanja.

3.2. *Doprinos katoličkih biskupa uspostavi pravednog mira*

Nezamjenjivu pomiriteljsku ulogu vrše na ovim prostorima katolički biskupi. Od početka rata protiv Hrvatske pokušali su posredovati u vraćanju porušenog povjerenja (šibenski biskup mons. S. Badurina); u najtežim trenucima dizali su svoj glas i hrabrilu su domaće pučanstvo pred okrutnim napadačem (dubrovački biskup mons. Ž. Puljić za vrijeme opsade Dubrovnika); hrabro su pohodili porušena sela i gradove (đakovački biskup mons. Č. Kos i mons. M. Srakić); u vrijeme najtežih napada na Hrvatsku koje je ujedno bilo i presudno vrijeme za priznanje suverenosti Republike Hrvatske, na *Izvanrednoj biskupskoj sinodi za Europu* u Rimu od 28. studenog do 14. prosinca 1991. god. (kardinal F. Kuharić, mons. S. Badurina, mons. Ž. Puljić, mons. F. Komarica, mons. J. Bozanić), dostojanstveno i argumentirano svjedočili su istinu pred svijetom.⁹

Jednu od najvažnijih uloga odigrao je kardinal Franjo Kuharić, prvi čovjek Crkve u Hrvata. Svjestan velikog ugleda koji ima u Katoličkoj crkvi, svojim apelima, nastupima i putovanjima (npr. boravak u SAD-u i govor američkim biskupima)¹⁰ mijenjao je pogrešnu sliku o zbivanjima na ovim prostorima i tako nezaustavljivo utirao put istini koja je na najbolji način došla do izražaja u uistinu prevažnom zauzimanju Pape Ivana Pavla II. za uspostavu pravednog mira i za priznavanje države Republike Hrvatske od strane Svete Stolice 13. siječnja 1992. godine. Kardinal Kuharić je, osim toga, na svojim brojnim obilascima prvih linija fronte, porušenih gradova i sela, prisustvujući brojnim pogrebima nevino stradalog civilnog pučanstva i hrvatskih vojnika, dostojanstveno i duboko kršćanski svjedočio da je opraštanje jače od osвете i da će pravda konačno pobijediti. Katkada su njegove riječi teško prihvaćane od samih vjernika katolika, koji su sve izgubili, osobito od onih koji su doživljavali svu okrutnost neprijatelja, ali su te riječi odražavale duboko iskustvo i proroki pogled unaprijed. To se dogodilo i onda kada je na zgarištu porušene katoličke crkve u Voćinu, najljepše gotičke crkve u Južnoj Europi, pozvao na praštanje riječima: "Ovo je materijalna ruševina, ali mi želimo da se ne dogodi ruševina u dušama, da vjernici i na ruševinama svojih crkava sačuvaju čistu dušu od svake mržnje i od svake želje za osvetom, da dostojanstveno podnesu i taj udarac u čvrstoj nadi da ono što je mržnja rušila ljubav može ponovno graditi."¹¹ Kardinal Kuharić zauzima se svim svojim autoritetom za konkretnog čovjeka i za mogućnost pravednog života na ovim nemirnim prostorima.

⁹ Hrvatski biskupi dali su svoje Intervente na Sinodi u Rimu koji se nalaze u: *Glas Koncila*, 30(1991), br. 49, str. 50 i 51.

¹⁰ Usp. *Glas Koncila*, 30(1991), br. 48, str. 1 i 3.

¹¹ Kardinal Kuharić obilazi razorene gradove i crkve te pohodi ranjene i bolesne. *Rodit će se novi ljudi i nove crkve*, u: *Glas Koncila*, 31(1992), br. 3, str. 3.

4. UMJESTO ZAKLJUČKA

Ratne strahote, koje svaki na svoj način proživljavamo, ostavit će trag na međuljudske odnose na ovim nemirnim prostorima. One bi ipak trebale biti pouka svima i ujedno prilika da se naučimo iznova živjeti u različitosti i bez privilegija. Hrvatska je domovina hrvatskog naroda i svih građana koji žele u njoj slobodno živjeti. Hrvatski narod kao većinski opredijelio se za put u demokraciju koji pretpostavlja jednaka prava svih građana. Na tom mukotrpnom putu svi trebamo uočiti i učiti da hrvatski narod kao većinski narod jamči prava onih koji su u manjini, a da građani pripadnici nacionalnih manjina u Hrvatskoj prihvate stvarnost koja govori da je hrvatski narod većinski narod i da je Republika Hrvatska matična domovina hrvatskog naroda. Da bi se to ostvarilo potrebno je krenuti putem istine i realnog prihvaćanja stvarnosti u kojoj živimo.

Katolička crkva u Hrvata i dalje će se boriti za pobjedu pravde nad nepravdom, istine nad obmanom i laži, te za uspostavu pravednog i trajnog mira. Ona će, polazeći od poruke svojega učitelja Isusa Krista svjedočiti da se jedino praštanjem mogu graditi porušeni međuljudski odnosi i porušeni mostovi povjerenja. Moći oprostiti - to je ljudski i kršćanski. Čovjek koji je kadar oprostiti oslobađa se za dobro i za drugoga. Narod koji je nakon gorkih iskustava, nanesenih nepravdi i stradanja, spreman oprostiti otvara horizonte sretne i svjetlije budućnosti!